

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Ivy Zvěřinové

“Public Preferences for Environmental Policies and Behavioural Changes”

předkládané v roce 2019 na Katedře sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Charakteristika práce

Dizertační práce Mgr. Ivy Zvěřinové “Public Preferences for Environmental Policies and Behavioural Changes” se zabývá preferencemi politik ochrany klimatu a možností změn vlastního chování obyvatel vybraných evropských států. Práce vychází z kvantitativní analýzy dat, získaných od respondentů formou výběrového experimentu (diskrétní volba, discrete choice) s důrazem na ochotu platit (willingness to pay) za pro-environmentální změny. Tato data zahrnují čtyři případové studie, věnované preferencím různých způsobů a politik zmírňování emisí skleníkových plynů, možnosti koupě elektromobilů či změnám ve stravování a životním stylu. Na 207 stranách textu a příloh jsou představeny jednotlivé případové studie včetně souhrnného teoretického úvodu, metodologie a závěrečné diskuse, zahrnující nejen teoretický kontext, ale i praktická doporučení pro tvůrce politik ochrany klimatu.

Zhodnocení práce

Dizertační práci považuji za příklad dobrého kvantitativního výzkumu, který lze označit primárně jako sociologický, nicméně se pohybuje na hraně sociologie, sociální psychologie a ekonomie. Již to považuji za pozitivní, neboť kombinace různých metod a teorií pomáhá k lepšímu pochopení a popisu zkoumaných skutečností. Velmi pozitivně hodnotím fakt, že práce byla psána v anglickém jazyce, a to na velmi dobré úrovni.

Text je rozdělen do pěti kapitol, na jejichž stručný popis níže navazuje mé hodnocení různých aspektů práce. První kapitola zasazuje práci do širšího kontextu změn klimatu, shrnuje hlavní výzkumné otázky a strukturu práce a poukazuje na některé důležité aspekty podpory politik a opatření na ochranu klimatu, např. tzv. „principle-implementation gap“, kdy jsou obecně politiky ochrany klimatu podporovány, ale konkrétní opatření nikoliv. Druhá kapitola je obecnou literární rešerší k tématu environmentálně signifikantního chování, výzkumu vyjádřených preferencí (tedy hypotetických situací, stated preference) a modelů volby. Ve třetí kapitole autorka podrobně představuje statistické modely použité při následné analýze dat a samotná data, získaná v rámci několika mezinárodních výzkumných projektů. Čtvrtá kapitola zahrnuje všechny čtyři případové studie. V prvních dvou případech se jedná o preference různých mitigačních politik a různých opatření ke snižování emisí skleníkových plynů mezi obyvateli Velké Británie, Polska a Česka. Třetí případová studie se zabývá preferencemi polských občanů při nákupu standardních automobilů nebo elektromobilů. Poslední empirická podkapitola je věnována preferencím ve stravování a životním stylu občanů s ohledem na zdraví a udržitelnost. Analyzovaná data pocházejí od respondentů z Velké Británie, Španělska, Portugalska, Lotyšska a Česka. Jelikož jsou tyto podkapitoly převzaty z již publikovaných textů, obsahují stručné literární rešerše, metodiky, výsledky, diskuse i závěry. Pátá kapitola je pak věnována souhrnné diskusi a závěrům, včetně doporučení pro decizní sféru.

Díličí aspekty dizertační práce hodnotím z velké části zcela kladně. Metodika výzkumu je dobře popsána, data jsou reprezentativní a validní (také díky předchozím kvalitativním průzkumům a pilotnímu testování), obsažená literatura pokrývá stěžejní aspekty zkoumaných problémů i aktuální diskuze o tématu, ať už jde o metodologii, teorii nebo konkrétní empirické výzkumy.

Jak bylo řečeno, dizertační práce stojí do velké míry na textech již publikovaných, v této či odlišné formě, v podobě recenzovaných článků, odborné monografie a výzkumných zpráv. Autorka dizertace byla vždy spoluautorkou těchto publikací a ve dvou případech první autorkou, což je z mého pohledu při autorství dizertace zcela v pořádku a odráží to fakt, že výzkum probíhal v mezinárodních týmech, včetně prestižních projektů programu Horizont 2020.

Není třeba se v tomto posudku podrobně zabývat detaily a výsledky práce, pouze chci v závěru hodnocení zdůraznit jedno zjištění, které rozhodně není banální, ač by se tak mohlo na první pohled zdát. V díličích empirických studiích dospěla autorka práce ke zjištění, že v různých státech občané podporují různé cíle a hlavně různé formy politik

ochrany klimatu. To považuji za velmi důležité sdělení nejen pro budoucí výzkum, ale i pro decizní a neakademickou sféru. Také chci ocenit fakt, že autorka si je vědoma limitů výzkumu (respondenti jsou stavěni před otázku ochoty platit v hypotetických situacích) a diskutuje význam těchto omezení v konkrétních případových studiích i v závěru dizertace.

Dotazy k obhajobě a kritické připomínky

K obhajobě dizertace mám několik otázek a drobných připomínek.

- 1) Ačkoli pozitivně hodnotím širší obsažené literatury a chápu omezení daná prostorem dizertace či článků, jsem přesvědčen, že ve studii 4 (stravování a zdravý životní styl) by bylo vhodné alespoň zmínit důležitost stravovacích zvyků, preference chutí, kulturních rozdílů atd. Ty totiž dle mého názoru mají velký vliv, který může „racionální“ argumenty typu cena/dopad na životní prostředí zcela převážit.
- 2) V textu se objevují drobné technické chyby, jako např. opakované používání slova „pre-reviewed“ místo pravděpodobnějšího „peer-reviewed“ (že by automatické opravy ve Wordu?) nebo chybějící propojení odkazu na s. 109. Za sebe bych také doporučil podrobnější (byť opakované) popisy u tabulek. Např., že se u čísel obvykle jedná o Euro v rámci ochoty platit.
- 3) Jak lze interpretovat fakt, že přesvědčení o mitigačních závazcích ostatních států vede u respondentů v Česku a Polsku k tak odlišným výsledkům (s. 58–59).
- 4) Na s. 113 autorka dobře konstatuje, že elektromobily mohou být kupovány jako druhá auta do domácnosti nebo nahrazovat vozy, které jsou i tak již docela úsporné, což trochu problematizuje jejich vnímání jako „čisté“ řešení emisí v osobní dopravě. Dovolil bych si ještě jednu problematizaci. Pokud bude většina elektřiny získávána z uhlí, jako je tomu např. v Polsku, nepůjde v případě elektromobilů jen o přesunutí emisí z motorů/silnic do elektráren? Předpokládám, byť neznám přesná čísla, že emise skleníkových plynů na 1 km provozu z benzínu či nafty nebo uhlí skrze elektromotor se zásadně lišit nebudou.
- 5) Byly výsledky výzkumu předány neakademické sféře (státní správa, neziskový sektor, firmy atd.) i jinak než jen ve standardní formě výstupů a zpráv pro Evropskou komisi a další zadavatele grantů? Případně nějak medializovány pro širší veřejnost srozumitelnou a dostupnou formou? Pokud ne, je to velká škoda, protože jsou to informace velmi zajímavé a užitečné.

Závěr

Výše zmiňované nedostatky lze považovat za drobnosti, které nijak nekazí celkový dobrý dojem z textu. **Z těchto důvodů prohlašuji, že předložená dizertační práce splňuje požadavky kladené na dizertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako *prospěla*.**

Ve Stavangeru, 4. 6. 2019

PhDr. Jan Vávra, Ph.D.
Katedra regionálního managementu
Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
Studentská 13
370 05 České Budějovice
jvavra@ef.jcu.cz
+420 389 032 760